

“Nõmme tee lapsed, pidage vastu!”*

(*) Nõmme tee turvakeskuse hoolealuse jõulusoov.

TEKST JA FOTOD LIIS AUUVÄÄRT ILLUSTRATSIOON CORBIS

Tallinna Laste Turvakeskuse maja Nõmme teel on kõrge aia ja lukustatud väravaga. Siin ajutiselt elavaid lapsi püütakse võõrutada sõltuvusprobleemist: narkomaaniast, alkoholismist või toksikomaaniast.

Aed peab olema kõrge ja värav lukus, et teha põgenemine keeruliseks.

Nõmme tee turvakeskuse 40 last vajavad võõrutusravi, olles seejuures vaid 10–18aastased. Muidugi ei tunnista nad esialgu, et neil on probleem, mille pärast alaealiste komisjon nad Nõmme teele suunas. “Ütleval, et on siin, sest ema tahtis,” räägib keskuse kommunikatsioonijuht **Helen Randmäe**. “Seda nad ei tunnista, et emal oli asitõendeid, et laps kasutas narkootilisi aineid või pruukis alkoholi üleliia.”

Nagu aimata võib, saavad nende laste hädad enamjaolt alguse kodust. Mõne täiskasvanu käitumine ajab juuksekarvad peas püsti. Vanem ei vaevu spetsialistidega koostööd tegema, et sõltuvusprobleemiga last aidata. Turvakeskuse juhataja **Erki Korp** meenutab juhtumit, kus turvakeskusesse tuli ühe sinise poisi ema.

“Kohustuslik oli täita ankeet ja osakonnajuhataja küsis: “Mitu last teil on?” Ema ütles: “No ma ei tea, kas kolm või neli. Ma ei tea, kas seda, kes siin on, loen veel oma lapseks.” Kõnelune poiss jooksis keskest

minema. “Selline suhtumine,” imestab Erki ema ükskõiksust. “Aastatega on kujunenud mugav äraelamisviis, kus vanem ei vastuta, vaid kaob lapse probleemide tekkides kuhugi ära...”

“Miks laps joob?” küsib Helen juttu jätkates. “Sest vanemad jooavad. Või ema-isa lihtsalt ei oska lapsega suhelda ning ta läheb tähelepanu otsima mujalt.” Ja nad teevad ka ilmselgeid rumalusi, et seda saada. Nii püüdsid 15aastased tüdrukud turvakodus 11aastast poissi ära rääkida, et, kuule, lähaks seksima. Poisid aga ehitasid vannitoa laeplaatide alla puskariaparaadi. “Need lapsed käituvad eriskummaliselt: võivad näiteks hästi kiiresti närvi minna ja nutma hakata,” ütleb Helen. “Stabiilsuse leidmine võtab kaua aega.”

Lapsed, kes tunnevad, et neid hoitakse turvakeskuses vastu nende tahtmist, hauvad põgenemiskava. Mõni on edukas. Helen: “Eelmistel aastatel oleme põgenenud lapse kohta siiski hoidnud, et vahest saadakse kätte ja tuuakse tagasi. Enam me kohta ei hoia. Nii palju lapsi on ootel, et siia tulla.”

REEGLID PAIGAS

On lõunaaeg ja koridor vaikne, sest söögituba asub esimesel korrusel. “Toas on võimalikult vähe asju, et nad ei saaks endale vigade teha,” ütleb Helen sisesejuhatuseks

Helen muusikatoas, mis sisustati tudengite tehtud annetuse abil.

ja koputab kergelt uksele – äkki on keegi sees.

“Oot, endale viga teha?”

Helen noogutab. “Tüdrukutel pole toas isegi meikimisvahendeid. Pintsetid, žiletid ja muud asjad, millega nad võiks ennast vigastada, on kõik sotsiaalpedagoogi ruumis. Kui nad sealt midagi tahavad, siis peavad küsima ja pärast kasutamist kohe tagasi panema. Meil on olnud tüdrukuid, kes end või teisi löikavad. Püüame kontrollida, et see poleks võimalik.”

Toas on kaks voodit. Ja riiul. Ja laud. Seinul katavad pildid peikast, sõpradest, lemmiklauljatest ja -näitlejatest. Üksteise otsa visatud õpikud, täiskritseldatud paberilehed... Peaaegu et täiesti tavaline teismelise tuba, ainult et raadiot ega arvutit ei paista kuskilt. See on siin majas kõigis eluruumides nii.

“Meil on olnud tüdrukuid, kes end või teisi löikavad. Püüame kontrollida, et see poleks võimalik.”

Maki tohib oma tuppa tuua kasvataja ruumist tema loal, sest öörahu ajal peab valitsema vaikus. Närvilisi tekno- või *drum and bassi* lugusid kuulata ei tohi, sest need soodustavat ärevust.

E-kirju saavad lapsed saata arvutiklassist, mille seinale on kleebitud kolm keeldu. Number üks: keegi ei tohi külastada täiskasvanutele mõeldud lehekülgi (kõik lapsevanemad võiks endale teadvustada, et pornot sisaldavaid

saite leidub tohutult ja neile pääseb igaüks hõlpsasti ligi – L. A.). Number kaks: interneti kaudu ei tohi alla laadida filme, muusikat, pilte ega programme. Number kolm: keelatud on arvutimängud, mis sisaldavad vägivalda.

Ent probleeme võib tulla ka siis, kui lapsed saadavad vaid e-kirju. Lapsevanemate kaudu tuli teade, et ühed turvakodus elavad tüdrukud suhtlevad interneti abil vangidega. “Mis nüüd saab?” oli muidugi küsimus kasvatajatele. Aga nemad ei tohi laste kirju lugeda. “Kehtivate seaduste kohaselt oleks see laste õiguste piiramine,” teab Helen. Küll aga saab kasvataja hoolealusele selgitada, milliseid ohte säärane kirjavahetus kaasa võib tuua.

Mobiiltelefonid korjatakse lastelt ära, kui nad turvakeskusesse tulevad. Sotsiaalpedagoogide toas on tavaline lauatelefon, kust kasvandikud

võivad õhtul koju helistada, ja sama numbrit kasutavad vanemad, kui tahavad turvakeskusega ühendust saada. Kõne ajal püsib kasvataja lapse lähedal, et ta pärast ei hakkaks helistama sõpradele, kelle tõttu ehk sõltuvusprobleemiga maadlebki.

KOOL KOHUSTUSLIK

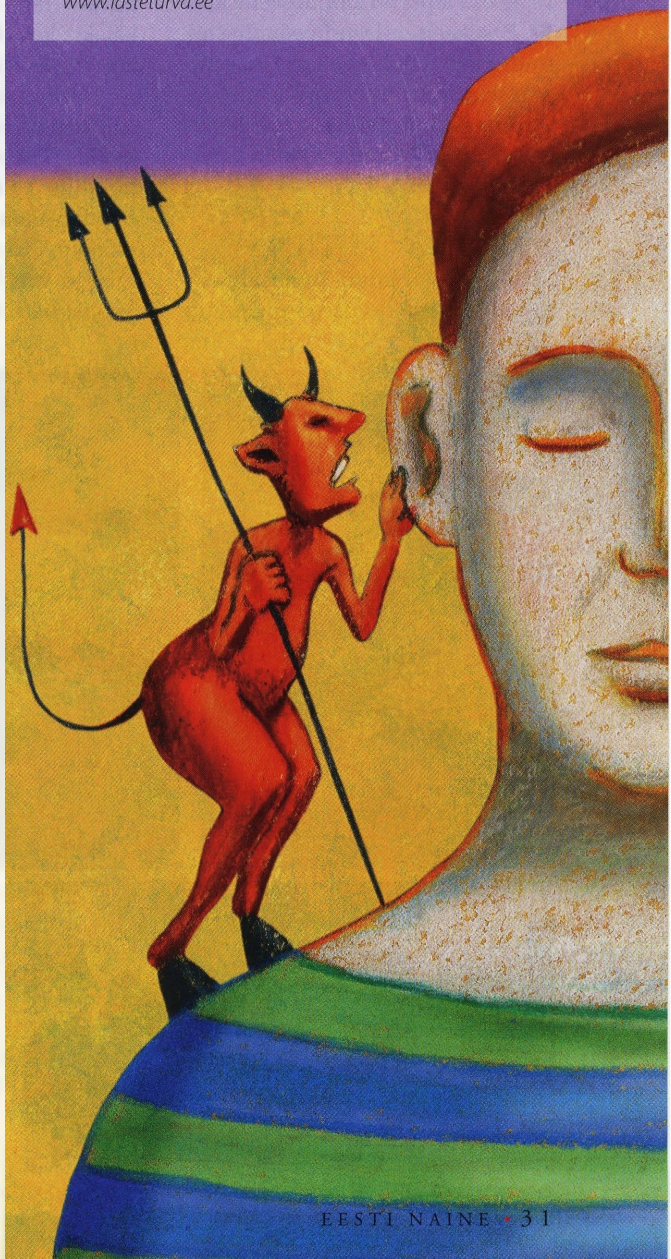
Sama seltskond elab turvakeskuses pea aasta – augustist juunini. Olenevalt east ja sõltuvusprobleemist on lapsed jaotatud nelja

Abi on saanud ligi 3000 last!

Tallinna Laste Turvakeskuse **turvakodu Lillekülas** avati 1993. aasta sügisel ja siiani on sellest abi olnud ligi 2400 lapsele vanuses 3–18 aastat. Nad satuvad turvakodusse mitmel põhjusel: hulkurlus, vanema või hooldaja haigus, kodune hoolimatus, alkoholijoove, vanemate alkoholilembus, probleemid kodus, kodu puudumine, perevägivald jms. Hulkuvaid lapsi toovad turvakodusse politseinikud, koduste või koolimuredega lapsed otsivad ka ise siit abi. Osa hoolealuseid jõuab turvakodusse linnaosade lastekaitsete suunamisel või ema-isa palvel.

Turvakeskuse **Nõmme tee keskus** avati aastal 2000. Siinsed lapsed on vanuses 10–18 aastat ja sõltuvusprobleemidega: kuritarvitavad alkoholi, on narkosõltlased, nuusutavad bensiini või liimi. Avamisest alates on Nõmme tee keskusest abi saanud üle 400 lapse, kes tulevad siia lastehaiglale, linnaosa lastekaitsetöötaja ja alaealiste komisjoni suunamise kaudu.

Allikas: Tallinna Laste Turvakeskuse koduleht, www.lasteturva.ee

osakonda. Poistel ja tüdrukutel on eraldi koridorid. Kokku puutuvad lapsed söögikordade ajal, klassiruumis, vahetundidel ja diskodel, mida turvakeskuses korraldatakse kord kuus. Peol hoiavad lastel silma peal kasvatajad.

Kooliharidust saavad lapsed turvakeskuse majas. Eesmärk on see, et kui nad aasta pärast lähevad tagasi oma vanasse kooli, saavad nad seal hakkama. Paljud siinsed hoolealused on kõvasti poppi pannud, eelistades sõpradega ringi luusida ja tegeleda keelatud asjadega. Õpetajad näevad kurja vaeva, et harjutada neid uuesti õppima.

Pisikesed õpperuumid asuvad turvakeskuse esimesel korrusel ja mahutavad lähedalt 5–6 last. Tundide korraldamisel võetakse arvesse, et osa lapsi on käinud vene koolis. Eestikeelsete laste õpetamine toimub Ristiku põhikooli baasil, venekeelseid lapsi õpetavad Karjamaa gümnaasiumi pedagoogid. Mõlemast koolist käivad õpetajad turvakeskuses kohal.

RAHUSTAV RUTIIN

Kasvataja **Naima Toomsalu** töötab alkoholisõltuvusega tüdrukute

osakonnas. Ta näitab turvakeskuse nädalaplani, kus tegevused on paigas tunnitäpsusega. Kõik lapsed teavad, millal ja mida nad söövad, millal on kool, millal peavad nad tuba koristama või hambaid pesema. Õhtuti võib ühisruumis vaadata telerit või DVD-lt filmi, aga vägivalda sisaldavad linatööd on keelatud. Majas leidub muusikatuba kitarri, trummide ja süntesaatoriga (toa sisustamiseks vajalik 170 000 krooni tuli annetusega Southwestern Company suveprogrammis osalenud tudengitelt – L. A.). Siin on ka jõusaal poksikoti, kangide ja masinatega. Spordipoisid ja -tüdrukud, kes harjunud trennis käima, võivad seda jätkata turvakeskuses elades. Aga ainult sel juhul, kui vanem tuleb järele, viib lapse trenni ja toob pärast tagasi. Nädalavahetustel käiakse koos kasvatajaga väljas, näiteks kinos või uisutamas.

Rutiin peaks mõjuma rahustavalt ja aitab kasvatajatel lapsi ohjes hoida. "Päeva lõpus jagatakse eeskujuliku käitumise eest punkte," selgitab Naima. Reeglite rikkumine viib punktid nulli. Näiteks suitsetamisega vahelejäamine, sest suitsu on vist kõik siinsed lapsed teinud.

Naima pabernukkudega – tema korruse tüdrukud pidid neis kujutama iseennast.

"Mõni 12aastane on nii kaheda häälega nagu vana suitsumees," kirjeldab Naima.

Kel kindel skoor koos, saab loa kodukülastuseks. Sest ega seda ole, et lapsed ja vanemad aasta jooksul ei kohtu. Emad-isad võivad turvakodus külas käia kaks korda nädalas, end hästi üleväl pidades hoolealused saavad aga nädalavahetuseks koju. Paraku on ka neid poisse-tüdrukuid, kes kasutavad kodukülastuse luba ravilt põgenemiseks. "Näiteks üks laps ütles emale, et läheb sõbranna juurde, aga ei tulnudki tagasi," meenutab Helen.

ÜKSKÕIKSED VANEMAD

Naima näeb kedagi välisukse juures ja tõttab sõnagi lausumata minema. Koridorist kostavad sammud ja möödub naine, keda Helen tutvustab kui psühholoogi. Psühholooge on majas neli ja kõik lapsed käivad nendega vestlemas (kokku tegutseb turvakeskuses 52 töötajat, neist kasvatajaid ja sotsiaalpedagooge 32 – L. A.). Nõustamine on ette nähtud ka vanematele ja kui nemad end näole ei anna, võib turvakeskuses tehtud töö tõenäoliselt korstnasse kirjutada. "Kui pereprobleeme ei lahenda ja kodus käib ikka kisklemine, siis pole lapsel ju kohta, kuhu tagasi minna," leiab Erki. Uue suunana on käivitamisel psühholoogi nõustamise teenus ka

↑ Meigiasju hoiavad tüdrukud kasvatajate juures.

↗ Kasvandiku tuba.

← Ruum vanematega kohtumiseks.

neile peredele, kelle laps ei ela turvakeskuses, kuid kui pere otsib abi, saab ta pöörduda siinse psühholoogi juurde, et lapse sõltuvusprobleemid lahendada.

“Neljakümnest lapsest saavad reaalselt abi pooled alko- ja narkosõltlastest, kuid toksikomaanidest paraneb vaid 10–20 protsenti,” tõdeb Helen. Nemad ei hakka hiljem uuesti tarvitama aineid, mildest olid sõltuvuses.

“Kui laps mõtlebki, et ta ei taha juua, aga näeb, kuidas vanemad kogu aeg joovad, siis üksi ei suuda ta kiusatusele vastu panna.”

Naima: “Kes on juba 16–17aastased, kui siit välja lähevad, neil on mõistus peas. Nad ise õudselt püüavad hakkama saada, aga samas kardavad ka, sest nad ei ole endas kindlad. Kardavad, et kodus tekib probleem ning et tõmbavad siis kodust minema. Koolis tekivad pausid ja siis nad löövad juba käega. Ja ongi kõik.”

Helen: “Laps ei saa muutuda, kui ta läheb samasse keskkonda, kust ta tuli. Kui laps mõtlebki alguses, et ta ei taha juua, aga näeb, kuidas vanemad kogu aeg joovad, siis üksi ei suuda ta kiusatusele vastu panna ja tekib surnud ring.” Aasta jooksul pärast turvakeskusest

lahkumist saavad siin olnud lapsed endiselt psühholoogi vastuvõtul käia, et mitte endisesse seisutagasi langeda.

Naima tuleb tagasi, nagu naerul. Selgus, et ukse taga oli üks ta endine kasvandik, kes tuligi ilmselt vastuvõtult. Praeguseks 16aastane tüdruk elas turvakodus suisa kaks aastat, lõpetades siin 7. klassi. “Ta on nüüd oma vanas koolis tagasi ja saab hästi hakkama,”

ei varja Naima rõõmu. “Isegi füüsikas on viied. Ütles, et tunneb end klassis teistega võrreldes nagu ema – eks ta on pikka kasvatu...” Ning Naima vaatab otse silma, kui ta ütleb: “Sa küsisid, miks ma seda tööd teen – sellepärast teengi.”

Kui vahetus on olnud kurnav, läheb Naima koju Lasnamäele jalgsi. “Viisteist kilomeetrit käin umbes kahe tunniga,” arvutab ta. “Mulle meeldib kõndida, sest see tuulutab mõtteid. Kui kohale jõuan, on stress kadunud.”

Tundub, et täna võib Naima koju sõita ka bussiga. Päev tõi ju häid uudiseid.